

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Επέκεινα»-Ψυχαναλυτική Πράξη

Pierre Marty - **Η Αλλεργική Σχέση**

Επιμέλεια : Αγγελική Καραγιάννη

Εποπτεία : Σάββας Μπακιρτζόγλου

Βιογραφικό

Ο Pierre Marty γεννήθηκε το 1918 σε εργατικό προάστιο του Παρισιού, με πατέρα δάσκαλο και πέθανε στο Παρίσι στις 14 Ιουνίου του 1993 (75 ετών). Ψυχίατρος, ψυχαναλυτής, υπήρξε διδακτικό μέλος της Ψυχαναλυτικής Εταιρείας του Παρισιού και ενεργό μέλος στο διοικητικό συμβούλιο της Εταιρείας.

Σπούδασε Ιατρική και στη συνέχεια ψυχιατρική και ξεκίνησε την προσωπική του ανάλυση το 1947 με τον Marc Schlumberger. Παντρεύτηκε την Simone Fain, αδερφή του Michel Fain, και απέκτησαν μια κόρη. Από το 1954 ήταν διδακτικό μέλος της Ψυχαναλυτικής Εταιρείας του Παρισιού και ενεργό μέλος στο διοικητικό συμβούλιο της Εταιρείας.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '50, ενδιαφέρθηκε ως ψυχαναλυτής για ασθενείς με ραχιαλγίες, κεφαλαλγίες και οσφυαλγίες και αυτή η περίοδος κορυφώνεται με την ομιλία του για την αλλεργική σχέση (1957), ύστερα από το άρθρο του για τις δυσκολίες του ψυχαναλυτή - θεραπευτή στο άκουσμα και στην προσέγγιση σωματικών αρρώστων. Το 1962, στο 23^ο Διεθνές γαλλόφωνο Ψυχαναλυτικό Συνέδριο στη Βαρκελώνη, εισάγει με τον Michel de M' Uzan την έννοια της «μηχανιστικής» σκέψης, με την οποία θα γίνει διεθνώς γνωστός. Το 1966 στην

Ψυχαναλυτική Εταιρεία στο Παρίσι, μιλάει για την θεμελιώδη κατάθλιψη, μείζονα κλινική εκδήλωση της κυριαρχίας του ενστίκτου του θανάτου.

Μετά την πρώτη περίοδο συνεργασίας με τους κοντινούς συνοδοιπόρους του, Michel Fain, Christian David και Michel de M' Uzan, στο νοσοκομείο Salpêtrière, εγκαινιάζει ως διευθυντής το πρώτο κέντρο Ψυχοσωματικής. Το 1978 ιδρύει το Ινστιτούτο Ψυχοσωματικής, το σημερινό Νοσοκομείο Πιέρ Μαρτύ, στο 13^ο διαμέρισμα.

Ο Pierre Marty μιλούσε και την ισπανική γλώσσα και είχε πάθος με τις ταυρομαχίες. Στις κλινικές του μεταφορές χρησιμοποιούσε συχνά την τέχνη της ταυρομαχίας. Σε μια ομαδική εποπτεία αν κάποιος έλεγε πώς αναρωτήθηκε προτού ερμηνεύσει τη μεταβίβαση στον ασθενή, εκείνος απαντούσε : « Νομίζετε, κύριε, ότι τη στιγμή της πάσας ο ταυρομάχος αναρωτιέται ποιους μυς πρέπει να χρησιμοποιήσει; Αν το κάνει, πέθανε».

Εισαγωγή

Βαθιά φροϋδικός και με ενδιαφέρον για την οικονομία των λιβιδινικών διακινήσεων και την σύγκρουση, ο Marty αναζητά το δικό του μοντέλο το οποίο κινείται σε 3 άξονες.

- i. Η αντίληψη μιας ενέργειας, η οποία είναι κοινή για τις ψυχικές και τις σωματικές λειτουργίες.
- ii. Η ανεπάρκεια των νευρωτικών μηχανισμών και η αδυναμία των αμυνών του Εγώ.
- iii. Η έννοια των «σωματικών αμυνών», οι οποίες σε περίπτωση υπερφόρτωσης του ψυχικού συστήματος, αναπληρώνουν την ανεπάρκεια των νευρωτικών αμυνών.

Πριν την παρουσίαση της αντικειμενοτρόπου σχέσης, αξίζει να δοθεί σημασία στο κείμενο του 1952, « οι ναρκισσιστικές δυσκολίες του παρατηρητή μπροστά στο ψυχοσωματικό πρόβλημα». Σε αυτό αναδύονται δύο θέματα, ο ριζικός μονισμός του Pierre Marty και οι περιγραφές μια πρωτογενούς ναρκισσιστικής ταύτισης, βαθιάς και δίχως όρια, του υποκειμένου με το αντικείμενο.

Ο ριζικός μονισμός στον Pierre Marty είναι απόλυτος, « Η ψυχοσωματική δεν γράφεται με παύλα», δηλώνει το 1952. Για τον Pierre Marty δεν υπάρχουν ψυχοσωματικές αρρώστιες, ψυχοσωματικό είναι το ίδιο το ανθρώπινο ον. Ο άρρωστος πρέπει να προσεγγιστεί στο σύνολο του και ως προς την πορεία της ζωής του και έτσι ο ψυχοσωματιστής θα προσπαθήσει να καταλάβει τις διακινήσεις οργάνωσης, αποδιοργάνωσης και αναδιοργάνωσης, που συγκροτούν την ψυχοσωματική οικονομία του υποκειμένου.

Το θέμα μιας πρωτογενούς ναρκισσιστικής ταύτισης, μέσα στην οποία το υποκείμενο προβάλλεται καθ' ολοκληρίαν ή εν μέρει μέσα στο αντικείμενο και επιφέρει μια ψυχική σύγχυση με το αντικείμενο και μια επίθεση προς το αντικείμενο υπό την μορφή της εξάλειψης της ετερότητας έχει περιγραφεί ως «δυσκολία συνάντησης» με τον σωματοποιούντα ασθενή. Ο Pierre Marty περιγράφει ένα παλινδρομικό πισωγύρισμα του αλλεργικού προς μια μαζική κατήλωση σε ένα προαντικειμενοτρόπο στάδιο, το στάδιο «πρωτογενούς μη διαφοροποίησης» από την μητέρα.

Η αλλεργική αντικειμενοτρόπος σχέση

Το πρώτο στοιχείο στην παρατήρηση των αλλεργικών ασθενών ήταν η σχέση τους με το αντικείμενο, η οποία συνίσταται σε μια διαρκή απόπειρα του υποκειμένου να προσεγγίζει το αντικείμενο. *«Ένας αλλεργικός δεν έχει παρά μια μοναδική και βασική επιθυμία: να προσεγγίσει όσο είναι δυνατόν το αντικείμενο μέχρι να συγχωνευθεί μαζί του».*

Αυτό το σταθερό σύστημα στην αντικειμενότροπο σχέση των αλλεργικών ονομάστηκε προσωρινά «αλλεργική αντικειμενότροπος σχέση». Ο προσδιορισμός προσωρινά οφείλεται στην πολυεπίπεδη έννοια της αλλεργίας και στη δυσκολία ολοκληρωτικής προσέγγισης της. Στην προκειμένη μιλάμε για υποκείμενα που είναι αλλεργικά σε κάτι και όχι για μια αλλεργία σε σχέση με κάτι. Παρατηρήθηκε σε ασθενείς με άσθμα και έκζεμα και με μικρότερη συχνότητα σε ασθενείς με σπαστική κόρυζα, αλλεργική καταρροή, οίδημα του Quincke ή με συνήθη κνίδωση. Εμφανίζεται επίσης και σε ασθενείς που προσήλθαν για άλλο λόγο και εκδήλωσαν στη συνέχεια αλλεργική νόσο ή βρέθηκε στο ιστορικό τους.

Η αλλεργική αντικειμενότροπος σχέση διατυπώνεται με δύο διαδοχικές διακινήσεις:

- Σύλληψη του αντικειμένου. Η σύλληψη αυτή είναι ολοκληρωτική, βίαιη και οδηγεί σε μια άνευ όρων ταύτιση του υποκειμένου με το αντικείμενο. Επί της ουσίας μιλάμε για μια συγχώνευση.
- Προσαρμογή του αντικειμένου.

Κατά τη θεραπεία ενός αλλεργικού ασθενή είναι σαφής η επιθυμία ολοκληρωτικής ταύτισης με το αντικείμενο, η ταυτισιακή διακίνηση τους. Ο αλλεργικός ασθενής έχει δυσκολία να καθορίσει τα όρια που τον χωρίζουν, τον διακρίνουν και τον απομακρύνουν από το αντικείμενο του, με αποτέλεσμα να μπορούμε να μιλάμε για ένα «ξένιο αντικείμενο». Το «ξένιο αντικείμενο» προσλαμβάνει δύο έννοιες. Το υποκείμενο κατοικεί το αντικείμενο με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που κατοικείται από αυτό.

Οι συλλήψεις του αντικειμένου από το υποκείμενο διαμορφώνονται ανάλογα με τις περιστάσεις, τις χωροχρονικές ρήξεις και τις ανανεώσεις της επαφής. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω διεργασιών προκύπτουν δύο είδη διακίνησης: η σύλληψη και γρήγορη εγκατάλειψη του αντικειμένου προς όφελος ενός καινούριου «ξένιου» αντικειμένου και την προσαρμογή του αντικειμένου.

Η προσαρμογή του αντικειμένου αφορά σε έναν αριθμό αντικειμένων τα οποία διατηρούν για το υποκείμενο μια ιδιαίτερη σημασία και είναι διαρκώς «ξένια» ως αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης χώρο-χρονικής επαφής του υποκειμένου μαζί τους, μιας αυξανόμενης αλληλοδιείσδυσης και μιας προοδευτικής εξάλειψης των αποστάσεων ανάμεσα στο αντικείμενο και στο υποκείμενο. Ασθενής με έκζεμα: «Αυτό που αναζητώ είναι η εξάλειψη των συνόρων με τους άλλους, γι' αυτό ίσως αναζητώ μια σωματική επαφή. Αν αγγίζω το δέρμα του άλλου, αναμιγνύομαι, αφαιρώ τα εμπόδια».

Επιπροσθέτως, δεν είναι σπάνιες οι δυσκολίες ταύτισης του υποκειμένου με το αντικείμενο οι οποίες επιλύονται με ένα διπλό έργο. Εν πρώτοις, συντελείται ένα έργο προβολής μέσω του οποίου το υποκείμενο αποδίδει στο αντικείμενο δικές του ιδιότητες και εν δεύτεροις, ένα έργο ταύτισης μέσω του οποίου το υποκείμενο παίρνει ιδιότητες του αντικειμένου.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται αναγκαίο να διευκρινιστεί η διττή έννοια της ταύτισης όπως χρησιμοποιείται στο παρόν έργο. Αρχικά μιλάμε για την προσπάθεια ολοκληρωτικής ταύτισης του υποκειμένου με το αντικείμενο με στόχο τη συγχώνευση τους κατά την διάρκεια της πρωταρχικής περιόδου σύλληψης του αντικειμένου όσο και μετέπειτα κατά την διάρκεια προσαρμογής σε «ξένο αντικείμενο». Συνεπώς αυτή η ταύτιση λαμβάνει την χροιά της αλληλοδιείσδυσης, όπου το υποκείμενο έχει την επιθυμία να γίνει ένα με το αντικείμενο. Από την άλλη εμφανίζονται ταυτισιακοί μηχανισμοί, οι οποίοι σε συνδυασμό με τους μηχανισμούς προβολής χρησιμοποιούνται στη διάρκεια προσαρμογής του αντικειμένου με σκοπό τη μείωση των εμποδίων συγχώνευσης. Σε αυτή την περίπτωση μιλάμε για υιοθέτηση ιδιοτήτων του αντικειμένου από το υποκείμενο τις οποίες πλέον ενστερνίζεται. Για τον αλλεργικό ασθενή δεν έχει σημασία η ποιότητα του αντικειμένου της ταύτισης, αν είναι καλό ή κακό, επιθυμεί μόνο να συγχωνευτεί. Μολαταύτα, *« η επιλογή των προσαρμόσιμων αντικειμένων υπάρχει σίγουρα σε κάποιο μέτρο, εφόσον τα αντικείμενα οφείλουν να απαντούν στις απαντήσεις της χαρακτηρισολογικής νεύρωσης, που συχνά συνοδεύει τις αλλεργικές καταστάσεις»*.

«Δεν μπορώ να ζήσω μέσα μου, μπόρω να ζήσω μονάχα ενωμένη μ' ένα άλλο άτομο».

Ο Fain αναφέρει ότι αρκετές συμπεριφορές των αλλεργικών θα μπορούσαν να ενταχθούν σε ένα σύστημα παιδικής παντοδυναμίας. Πράγματι, η διαρκής αναζήτηση αντικειμένων για ταύτιση, η μεγάλη ποικιλία αντικειμένων που μπορούν να κατοικηθούν και να κατοικούνται, η ευκολία των προβολών και η διαρκής εγκατάλειψη αντικειμένων προς όφελος άλλων δημιουργούν στον αλλεργικό μια *«παιδαριώδη αγαθότητα και αθωότητα»*.

Τα επενδεδυμένα αντικείμενα μπορούν να είναι κάθε φύσεως, ανθρώπινα, φυτικά, υλικά, ζωικά και η σχέση μπορεί να τελεστεί σε κάθε επίπεδο: αισθητήριο, φαντασιωσικό, κινητικό, διανοητικό.

Τι είναι όμως αυτό που πραγματικά αναζητά ο αλλεργικός μέσα σε όλες αυτές τις σχέσεις; Ο αλλεργικός αναζητά μια συγχώνευση με την Μητέρα, η οποία μάλιστα είναι εν μέρει εξιδανικευμένη και δεν έχει καμία σχέση με τη μητέρα του. Για τον αλλεργικό έχει μεγαλύτερη σημασία η ταυτισιακή διακίνηση από την ίδια την ταύτιση.

Ως τώρα έγινε αναφορά στην εξελικτική πλευρά των πραγμάτων, ωστόσο σημαντική είναι και η διάσταση της παλινδρόμησης η οποία θα προσεγγιστεί μέσω των τροποποιήσεων της σχέσης. Ο μηχανισμός της παλινδρόμησης ενεργοποιείται με την έλευση δυο γεγονότων. Το πρώτο γεγονός σχετίζεται με τον εντοπισμό μιας νέας ιδιότητας ενός ήδη επενδεδυμένου αντικείμενου, η οποία είναι «πέρα από τις εύπλαστες ιδιότητες ταύτισης του υποκειμένου». Το δεύτερο γεγονός είναι το πλέον αντιπροσωπευτικό της αλλεργικής σχέσης και σχετίζεται με την ασυμβατότητα ανάμεσα σε δυο ισότιμα επενδεδυμένα αντικείμενα. Όταν συμβεί αυτό, το ίδιο το υποκείμενο γίνεται ασύμβατο με τον εαυτό του και χάνεται μέσα στη «διπλή ταύτιση».

Η παλινδρόμηση των αλλεργικών μπορεί να διακοπεί με δυο τρόπους. Ο πρώτος τρόπος αφορά στην επένδυση σε ένα νέο και ελκυστικό αντικείμενο ενώ ο δεύτερος τρόπος αφορά στην εμφάνιση ενός σωματικού συμπτώματος, ως έσχατος τρόπος αντιμετώπισης αυτής της παλινδρόμησης. Αν η παλινδρόμηση δεν διακοπεί, μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε φαινόμενα αποπροσωποποίησης.

« Η αλλεργική αντίδραση φαίνεται να παίζει το ρόλο της αμυντικής γραμμής, εμποδίζοντας μια διάσπαση της προσωπικότητας » - Ziwar.

Επιπρόσθετα, η αλλεργική κρίση δεν εμφανίζεται μόνο στην αδυναμία ταύτισης αλλά και σε κρίσιμα σημεία της θεραπείας όπως είναι οι διακοπές του ψυχαναλυτή, οι ακυρώσεις συνεδριών, η αραίωση του αριθμού συνεδριών καθώς και το τέλος της ανάλυσης.

Ο Marty τονίζει έντονα την θετική αξία των νευρωσικών μηχανισμών των αλλεργικών μιας και συγκρατούν την σύνδεση με το αντικείμενο και είναι δυνητικά ικανοί να διακόψουν την παλινδρόμηση. Η νευρωσική αυτή πλευρά επίσης συνίσταται στην βαθιά αναγκαιότητα ταύτισης και συγχώνευσης με ένα μητρικά επενδεδυμένο αντικείμενο.

Οι αλλεργικοί είναι το ίδιο κοντά στην αποπροσωποποίηση όσο στην αναπροσωποποίηση με το θεραπευτή βασικό αντικείμενο που βοηθά στην επανένταξη σε πιο εξελιγμένα ψυχοσυναισθηματικά στρώματα.

Το σχήμα που εμφανίζεται σταθερότερα στην κλινική σχέση είναι το παρακάτω:
Απώλεια αντικείμενου - Σωματικό Σύμπτωμα - Τεχνητή (με φάρμακα) αγωγή του

συμπτώματος - Εξαφάνιση του σωματικού συμπτώματος - Όνειρο-συγχυτική κατάσταση - Ανεύρεση αντικειμένου.

Ο λόγος της διάγνωσης της αλλεργικής αντικειμενοτρόπου σχέσης σχετικά νωρίς στη θεραπεία αφορά στην ειδική αγωγή και πρόγνωση. Τα στοιχεία που οδηγούν σε αυτή τη διάγνωση είναι: επαφή με τον άρρωστο, άμεση αναγκαιότητα για ταύτιση, ορατή επιθυμία να ικανοποιήσει το όλον που σχηματίζει με τον θεραπευτή, εξέταση του ιστορικού για ιδιάζουσες αντικειμενότροπες επενδύσεις, εκτίμηση των παλινδρομήσεων. Μολαταύτα, το βασικότερο στοιχείο είναι ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του δεσμού που επιβάλλει την επιθυμία συγχώνευσης.

Η διάκριση του μοτίβου της αλλεργικής σχέσης από άλλα κλασσικά συστήματα σχέσεων δεν είναι πάντα εύκολη. Η διάκριση σε σχέση με την ψυχαναγκαστική σχέση θα έρθει στο προσκήνιο μόνο σε σχέση με τους ασθενείς με ημικρανία, στους οποίους η πρωκτική καθήλωση θα δημιουργήσει ψυχικές εντάσεις.

Το μεγαλύτερο ζήτημα στη διαφορική διάγνωση τίθεται με την υστερική σχέση. Σύμφωνα με τον Marty, οι πιο αγαπημένοι ασθενείς είναι οι ελάσσονες υστερικοί και οι αλλεργικοί καθώς θα συμμετέχουν με ενεργό τρόπο στην εξέταση. Ο αλλεργικός πιθανά λίγο παραπάνω από τον υστερικό καθώς διατίθεται να «δείξει το παιχνίδι του», όταν το αντικείμενο-θεραπευτής είναι κοντινό. Άλλη διαφοροποίηση είναι ότι ο αλλεργικός δεν θα οπισθοχωρήσει ποτέ μπροστά σε ένα παθητικό αντικείμενο ενόσω ο υστερικός θα το κάνει λόγω προβολών του κακού αντικειμένου. Επιπλέον, ενώ είναι βέβαιο ότι ο αλλεργικός θα αντιδράσει θετικά σε όποια προσέγγιση του αναλυτή, ο υστερικός δεν θα το κάνει.

Στην περίπτωση των αλλεργικών υπάρχουν και κάποιες περιπτώσεις εμφάνισης καταθλιπτικών καταστάσεων, μολαταύτα οι αλλεργικοί καταθλιπτικοί δε χάνουν την ικανότητα εγκατάστασης συναισθηματικής επαφής. Δεν προσδοκούμε ποτέ ολοκληρωτική θεραπεία καθώς καταθλιπτικές υποτροπές είναι πιθανό να υπάρχουν. Όταν οι αλλεργικοί προβαίνουν σε βεβιασμένη απόπειρα συγχώνευσης του υποκειμένου με ένα αντικείμενο το οποίο είναι «ανθεκτικό» στην ταύτιση, παρατηρείται η εμφάνιση ψευδο- παρανοϊκών καταστάσεων, κάτι το οποίο βέβαια είναι σπάνιο.

Η πρόγνωση της πορείας ενός αλλεργικού ασθενή εξαρτάται από τρεις παράγοντες: τις αντικειμενοτρόπους δυνατότητες, τις σχεσιακές δυνατότητες και την αξία της σωματικής προσφυγής.

Κλείνοντας, και όσον αφορά τη θεραπεία των ασθενών προτείνονται δύο επιλογές, αυτές της κλασσικής ψυχανάλυσης και της ψυχοθεραπείας. Η επιλογή θα γίνει με βάση τις δυνατότητες και τις επιθυμίες του ασθενή και με βάση την πρόθεση του ψυχαναλυτή, να θεραπεύσει ολοκληρωτικά ή να ανακουφίσει προσωρινά .

Βιβλιογραφία

Marty, P. (2015). *Η αλλεργική σχέση*. Άγρα, Αθήνα.